EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

KUULEMINEN 3.10.2017 KELLO 10.45

ASIA: HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE ETU- JA SUKUNIMILAIKSI JA LAIKSI REKISTERÖIDYSTÄ PARISUHTEESTA ANNETUN LAIN 8 JA 9 §:N MUUTTAMISESTA (HE 104/2017 VP)

Kotimaisten kielten keskus tukee esitettyä ehdotusta uudeksi etu- ja sukunimilaiksi ja pitää tarkoituksenmukaisena sen pyrkimystä vastata nykyisiä tarpeita, lisätä valinnanmahdollisuuksia ja nopeuttaa nimiasioiden käsittelyä. Kotimaisten kielten keskuksen nimistöasiantuntijat ovat osallistuneet oikeusministeriön nimilautakunnan toimintaan asiantuntijajäseninä sen perustamisesta lähtien ja myös nyt annetun etu- ja sukunimilain valmisteluun nimilakityöryhmän pysyvinä asiantuntijajäseninä.

Ehdotukset on laadittu pitkälti niiden käytännön kokemusten pohjalta, joita nimiviranomaiset joutuvat arkityössään kohtaamaan. Esitys heijastaa väestössä ja perhesuhteissa tapahtuneita muutoksia, kuten väestön kansainvälistymistä sekä avoliittojen yleistymistä ja vakiintumista. Samalla esitys turvaa myös kotimaista nimikäytäntöä niin, että kenenkään ei tarvitse muuttaa totuttua käytäntöä millään tavoin, jos hänellä ei ole siihen tarvetta.

ETU- JA SUKUNIMIKÄYTÄNTÖ ERILLEEN

Kotimaisten kielten keskus pitää tarkoituksenmukaisena, että etu- ja sukunimiä käsitellään lakiesityksessä toisistaan eroavasti eli niiden tarkoituksesta käsin. Etunimet ovat kerrallisia, henkilökohtaisia nimiä. Niihin vaikuttavat ajan henki ja kulloisetkin ihanteet suoraan. Trendit vaihtuvat vuosikymmenittäin, yksittäisissä nimissä jopa nopeammin. Etunimiä lainataan ja on aina lainattu herkästi, ne ovat paljolti kulkutavaraa. Myös perhesuhteet ja yksilöiden oma toiminta ovat entistä kansainvälisempiä, mikä näkyy erityisesti etunimivalinnoissa. Tämä on otettu huomioon lakiehdotuksessakin, jonka mukaisesti sopivaa etunimistöä tarkastellaan koko maassa käytössä olevaa etunimistöä vasten, ei rajaamalla sitä kieli- ja kulttuurisidonnaisesti.

Etunimi- tai sukunimityyppinen nimi

Käsityksemme mukaan ei ole tarpeen enää rajata tiukasti sitä, saako etunimeksi ottaa käytössä olevan sukunimen tai toisin päin. Sen sijaan on selkeämpää pitää perusteena sitä, onko nimi selvästi etunimen tai sukunimen tyyppinen. Useimmilla jo kielitaju sanoo, kumpaan kategoriaan nimi paremmin kuuluu. Esimerkiksi *nen*-loppuiset nimet ovat tyypiltään luonteenomaisesti sukunimiä (*Pentikäinen*), samoin *la*-loppuiset talonnimet (*Koivula, Mattila*) ja kaksisanaiset luontopaikkojen nimet (*Koivusaari*, *Lindström*).

Selvien kategorioiden väliin jää kuitenkin joukko nimiä, jotka sopisivat kumpaankin ryhmään. Sellaisia nimiä nykyään ovat esimerkiksi *Kanerva* ja *Lumme*. Ehdotuksen mukaan tämäntyyppisiä nimiä, jotka ovat syntyneet uudisniminä sekä etu- että sukunimiksi, voisi hyvin ottaa käyttöön kummassakin ryhmässä edelleenkin, vaikka nimi olisi jo käytössä vain etu- tai sukunimenä. Meillä on myös vanhastaan käytössä sentyyppisiä sukunimiä kuin *Pentti* ja *Olli*, jotka ovat päätyneet sukunimiksi isännän nimen sisältävistä talonnimistä ja jotka ovat samannäköisiä kuin käytössä olevat tavalliset etunimet.

Nimien sopivuutta koskevat kriteerit on kirjattu lakiehdotukseen entistä selvemmin. Tällä helpotetaan maistraattien päätöksentekoa ja vähennetään nimilautakuntaan lähetettävien hakemusten määrää.

ETUNIMET

Etunimien määrä

Pidämme myös aiheellisena antaa mahdollisuus ottaa neljä etunimeä. Etunimien määrä rajoitettiin kolmeen ensimmäisen kerran ensimmäisessä etunimilaissa 1945. Nyt uudistuksiin kuuluu etunimien enimmäismäärän nostaminen kolmesta neljään. On maahan muuttaneita perheitä, joiden kulttuuriin on kuulunut useamman etunimen käyttö, ja tämä on haluttu mahdollistaa myös perheen tuleville lapsille ilman, että sitä täytyy erikseen hakea. Kun maassa on jo ennestään henkilöitä, joilla on ollut oikeus useampaan etunimeen, yhtä monen etunimen epääminen kanta-asukkailta ei ole enää perusteltua. – Ennen ensimmäistä nimilakia lapsi saattoi saada nykyrajoitusta useamman nimen. Esimerkiksi Jyväskylän piirilääkäri ja fennomaani Wolmar Schildt-Kilpinen antoi vuonna 1864 syntyneelle lapselleen nimen *Jalo Aatos Wiini Wilhelm*.

Neljän etunimen mahdollisuus ei ole pakko eikä kehotus. Etunimiä voi olla myös vain yksi. Käytännön syistä nimien määrälle on kuitenkin asetettu yläraja.

Etunimien sukupuolisidonnaisuus

Kotimaisten kielten keskus suhtautuu myönteisesti siihen, että sukupuolineutraalien nimien valinta on mahdollista. Katsomme, että asia on lakiehdotuksessa otettu huomioon riittävässä määrin, koska nimen sukupuolenmukaisuudesta on 3 §:n mukaan mahdollisuus tarvittaessa poiketa.

Valtaosa Suomessa käytössä olevasta nimistöstä on vanhaa yleiseurooppalaista lainanimistöä, joka on pääosin ollut jo lähtöjään sukupuolittunutta ja tulkitaan sellaiseksi muissakin maissa. Tältä osin nimien sukupuolenmukaisuus todennäköisesti säilyy lainsäädännöstä riippumatta. Suomessa on jo ennestään käytössä runsaasti myös nimiä, jotka ovat käytössä molemmilla sukupuolilla ja uusia on mahdollista muodostaa.

SUKUNIMET

Sukunimiyhdistelmät

Kotimaisten kielten keskus pitää ajanmukaisena ehdotettua muutosta sukunimiyhdistelmien muodostamiseen ja myös niiden oikeinkirjoitukseen. Esityksen mukaan kuka tahansa voi muodostaa sukunimiyhdistelmän kahdesta sellaisesta sukunimestä, joihin hänellä on oikeus. Sukunimiyhdistelmien salliminen myös lapsille perustuu siihen, että Suomen väestössä on jo paljon sellaisia, joiden entisessä kotimaassa tämä on vakiintunut tapa. Suomessa monikulttuuriset perheet ovat joutuneet hakemaan tätä mahdollisuutta aina erikseen.

Suomalaiseen sukunimikäytäntöön on yhdysmerkin käyttö kaksoisnimissä kuulunut tähän asti. Yhdysmerkillä on voitu selventää, mitkä nimet kuuluvat sukunimikokonaisuuteen, ja välttää joissakin tapauksissa etu- ja sukunimien sekoittamisen mahdollisuutta. Koska erilleen kirjoittaminen on monissa kulttuureissa käytäntö, esityksen mukaan sukunimiyhdistelmässä sukunimet voisi yhdistää yhdysmerkillä tai kirjoittaa erilleen.

Lakiesityksen mukaan yhdysmerkin käyttö on sallittua edelleen, ja on todennäköistä, että tämä käytäntö myös jatkuu. Todennäköistä on myös, että yhden, yhteisen sukunimen käyttö jatkuu edelleen varsin vahvana. Esim. vuonna 2014 noin 70 %:ssa vihkimisilmoituksista puolisoilla oli

yhteisenä miehen sukunimi, näistä kaksoisnimeen oli päätynyt 5,7 % naisista. Omat sukunimensä säilyttäneitä oli 27,6 %, mikä on ollut kasvava tendenssi nykylain aikana (*Arviomuisto nimilain uudistamistarpeista*, 11/2016, s. 46).

Sukunimien suoja

Näkemyksemme mukaan on tärkeää, että sukunimien suoja säilyy. Sukunimet on tarkoitettu periytyviksi ja niihin liittyy Suomessa vahvaa sukuidentiteettiä. Lakiesityksellä on haluttu turvata suomalaisen sukunimistön luonne aineettomana kulttuuriperintönä, sillä se on iältään ja synnyltään poikkeuksellinen ja ainutlaatuinen niin Pohjoismaiden kuin koko Euroopankin mitassa.

Suomessa vanhimmat omakieliset sukunimikerrostumat ovat peräisin jo keskiajalta ja yleistyneet vuosisatojen mittaan laajojen sukujen ja sukuhaarojen nimiksi. Muissa Pohjoismaissa sukunimien vakiintuminen säätyläisnimiä lukuun ottamatta on tapahtunut vasta 1800-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Niissä valtaosa yleisimmistä sukunimistä on nuoria, samanaikaisesti lukuisille eri perheille vakiintuneita nimiä – esim. Tanskassa 5 yleisintä *-sen*-loppuista sukunimeä kattaa noin puolet väestöstä. Siksi skandinaavisen mallin mukaista yleisimpien sukunimien vapauttamista kenen tahansa otettavaksi ei voi rinnastaa Suomen sukunimistöön ja sukunimikäytäntöön, jossa nimien sukua, sukutunnetta ja sukulaisuutta osoittava identiteettimerkitys liittyy edelleen myös yleisiin sukunimiin. Tämä näkyy konkreettisesti sukututkimuksen laajana ja kaikkiin kansankerroksiin ulottuvana harrastuksena, sukuseuratoimintana ja sukunimien taustaa ja sisältöä koskevana kiinnostuksena.

Vaikka suomen ja ruotsin kieli tarjoavat lähes rajattomat mahdollisuudet uusien sukunimien muodostamiseen, varsinkin äidinkieleltään muunkielisille kielellisesti moitteettoman suomen- tai ruotsinkielisen nimen muodostaminen voi olla vaikeaa ilman apua. Olemassa olevan sukunimiperinnön turvaamiseksi ja samalla uusien sukunimien löytämisen helpottamiseksi Kotimaisten kielten keskus laatii parhaillaan luetteloita vapaista sukunimistä niille, jotka sellaisia tarvitsevat. Monia tuhansia nimiä sisältävät nimiluettelot tulevat Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivulle vapaasti katsottaviksi vuonna 2018.

NIMILAUTAKUNTA

Kotimaisten kielten keskus pitää tärkeänä, että asioiden korkealaatuisen nimistöllisen ja kielellisen asiantuntemuksen resurssit varmistetaan lautakunnassa vastaisuudessakin. Kun rutiiniluonteisia hakemuksia siirtyy maistraattien käsiteltäväksi, nimilautakunnan rooli erityisasiantuntemusta vaativien hakemusten käsittelyssä korostuu.

TEKNISIÄ KORJAUSEHDOTUKSIA

28 § *Ilmoitusten ja hakemusten maksuttomuus*

Perusteluiden mukaan momentin 5 kohdassa on otettu huomioon tilanne, jossa alaikäisen lapsen vanhempi on avioitunut tai solminut rekisteröidyn parisuhteen ja ottanut tällä perusteella yhteisen sukunimen tai sukunimiyhdistelmän, joka on molemmilla puolisoilla. Tällöin perheessä asuvalla lapsella saattaa olla eri sukunimi kuin hänen vanhemmallaan ja tämän uudella kumppanilla. Perheen nimiyhteyden turvaamiseksi ehdotetaan tässä tilanteessa mahdollisuutta muuttaa alaikäisen lapsen sukunimi maksutta molemmilla puolisoilla olevaksi sukunimeksi toisen puolison suostumuksella. Jos lapsen vanhemman puoliso ei ole lapsen toinen huoltaja, edellyttää

lapsen puhevaltaa koskeva säännös lain 43 §:ssä lisäksi, että suostumus lapsen sukunimen muuttamiseen saadaan hänen toiselta huoltajaltaan.

Vastaavan lakipykälän kohta 5) ”alaikäinen lapsi saa vanhempansa avioitumisen tai rekisteröidyn parisuhteen perusteella saaman sukunimen tai sukunimiyhdistelmän, joka on molemmilla puolisoilla, jos puoliso tähän suostuu;” on muotoiltu niin, että se voi aiheuttaa väärinkäsityksiä.

Pitkä määritekasauma ”vanhempansa avioitumisen tai rekisteröidyn parisuhteen perusteella saaman sukunimen tai sukunimiyhdistelmän” on liian tiivis ja vaikea hahmottaa, ja verbiaineksen (*saa*, *saaman*) toistuminen hämmentää. Selvempää olisi purkaa teksti eri lauseiksi. Kun tekstissä puhutaan vanhemmasta ja molemmista puolisoista, jätetään lukijan oman päättelyn varaan se, että kyse on vanhemmasta ja hänen uudesta puolisostaan, mikä voi jäädä huomaamatta. Väärinymmärtämisen välttämiseksi tekstiin on lisättävä selventävä pronomini *toinen*.

<u>Ehdotamme, että kohta 5 muutetaan muotoon:</u>

”alaikäinen lapsi saa sen sukunimen tai sukunimiyhdistelmän, jonka hänen toinen vanhempansa on ottanut avioitumisen tai parisuhteen rekisteröimisen yhteydessä, jos vanhemman puoliso tähän suostuu;”

Ulla-Maija Forsberg
johtaja
Kotimaisten kielten keskus

Sirkka Paikkala
nimistön erityisasiantuntija (suomen kieli)

Maria Vidberg
nimistön erityisasiantuntija (ruotsin kieli)